

especially economic, socio-political, and spiritual. Prostitution has become one of the channels of spreading AIDS in Ukraine. The determinants of the motivation of a teenager to engage in commercial sex are described, in particular: psychoanalytic, situational and economic. It is stressed that the involvement of adolescents in commercial sex is a complicated, widespread social phenomenon with an uncertain attitude from the part of the public and the state.

Key words: commercial sex, prostitution, sexually transmitted infections (STIs), child, adolescent, sexual violence, child prostitution, research, sex business, HIV/AIDS, porn industry, social deviation, determinants, victimity, deviance, promiscuity, homosexuality, sadism, masochism, sexual exploitation.

УДК 37.062.1

Вакуленко О.В., Ярмак А. В.

ПОСЕРЕДНИЦТВО ЯК ПЕДАГОГІЧНА УМОВА РОЗВ'ЯЗАННЯ КОНФЛІКТІВ В УЧНІВСЬКОМУ СЕРЕДОВИЩІ

У статті обґрунтовано, що посередництво, як важлива частина соціальної роботи та соціально-педагогічної діяльності, займає значущу роль в ефективному вирішенні конфліктів. Досліджено основні базові стратегії посередництва. Розглянуто посередництво як професійну діяльність соціального педагога, соціального працівника. Проаналізовано сутність конфлікту. Визначено процедуру і технологію посередництва в розв'язанні конфлікту, основні етапи посередництва: підготовчий (допереговорний) етап, етап ведення переговорів, етап пошуку рішення, етап прийняття рішення, завершення переговорів. Розглянуто технологічні підходи посередницької діяльності, посередництво (медіацію) як соціально-педагогічну технологію у вирішенні конфліктів в учнівському середовищі.

Ключові слова: посередництво, посередник, медіація, посередницька діяльність, конфлікт, етапи конфлікту, технологія посередництва, соціально-педагогічне посередництво, соціальний педагог, соціальна посередницька діяльність, технологічні підходи.

Трансформація сучасних уявлень про вирішення конфліктів різних рівнів, перевага технологій мирного врегулювання конфліктів і переговорів створює умови для переходу українського суспільства на якісно новий рівень взаємовідносин, толерантного ставлення один до одного, пропагування демократичних цінностей. Воно зорієнтоване на професійне втручання у конфліктні ситуації, посередництво утворює можливості для сторін самостійно приймати рішення щодо вирішення конфліктної ситуації [1].

За інформацією ЮНІСЕФ (2017 р.) в Україні з цькуванням зіштовхувалися 67% дітей 11-17 років. При цьому 48% з них нікому не розповідали про ці

випадки, а 24% – стали жертвами цькування [11]. Це означає, що тема набирає все більшого резонансу і потребує вирішення.

Передумовами впровадження посередництва в Україні є Указ Президента України «Про утворення національної служби посередництва і примирення» (1998 р.), Постанова «Про прийняття за основу проекту Закону України про медіацію» (2016 р.), Європейський кодекс поведінки медіаторів (2004 р.), Державний стандарт соціальної послуги посередництва (медіації) (2016 р.) тощо.

Проблемі виникнення та врегулювання конфліктів за допомогою медіації присвячені праці сучасних науковців, серед яких: І. Айтерсен, Н. Білик, А. Брусенко, О. Верейкіна, Б. Вегманн, Н. Волкова, Н. Гайдук, А. Гірник, А. Горова, Н. Грішина, А. Дмитриєв, Л. Козер, Р. Коваль, Б. Леко, А. Лозинська, В. Нагаєв, Д. Рєвакіс, Л. Тимчук, Я. Юрків та ін. Соціально-педагогічну технологію посередництва (медіаторства) ми розглядаємо в розрізі досліджень питань професійної діяльності соціального педагога, соціального працівника (О. Безпалько, І. Зверєва, А. Капська, О. Карпенко та ін.) та соціально-педагогічних технологій (Т. Алексєєнко, С. Архипова, Р. Вайнола, Л. Завацька).

Метою статті є дослідження наукових підходів технології посередництва, соціально-педагогічного посередництва (медіації) як соціально-педагогічної умови вирішення конфліктних ситуацій серед учнів закладів загальної середньої освіти.

Серед науковців у світовій соціології найпоширеніше трактування конфлікту як боротьби за цінності й претензії на певний статус, владу й ресурси; боротьби, в якій цілями є нейтралізація, заподіяння шкоди або знищення суперника належить Л. Козеру [10]. Український дослідник В. Нагаєв зазначає, що «конфлікти у даній взаємодії належать до виду міжособистісного конфлікту, за відповідним тлумаченням – це зіткнення індивідуумів між собою на підставі протилежно спрямованих мотивів або суджень» [9, с. 31]. На думку І. Русинки, А. Гірника, міжособистісний конфлікт може бути визначений, як «ситуація протистояння учасників, які сприймають і переживають її, як значиму психологічну проблему, яка потребує свого вирішення й викликає активність сторін, спрямовану на подолання виниклого протиріччя і вирішення ситуації в інтересах обох або однієї сторони» [12, с. 142].

За науковими дослідженнями Б. Леко у зарубіжних країнах в навчальних закладах, де діють програми шкільної медіації, спостерігається зниження рівня конфліктності (зареєстрованих бійок) на 80% і на 75% – зменшення кількості прогулів. Крім того, спостерігається збільшення впевненості школяра в собі й величезний ентузіазм у реалізації місії шкільних центрів медіації – вирішення конфліктів серед однолітків шляхом співробітництва, а не суперництва [8].

Словник-довідник для соціальних педагогів та соціальних працівників, надає такі визначення посередництва:

– посередник – фахівець, який допомагає у взаємодії між клієнтом і іншими фахівцями. Це проміжна ланка між особистістю та соціальними службами;

– посередництво – це допомога у вирішенні проблем клієнта, яка здійснюється третьою стороною, процес допомоги відбувається за допомогою різних служб та фахівців;

– соціальна посередницька діяльність – «діяльність фахівця соціальної сфери, яка зумовлена діями соціальних суб'єктів, є причиною і наслідком цих дій і є способом вирішення та подолання соціального конфлікту» [13, с. 230].

Науковцями А. Брусенко, А. Лозинською, О. Верейкиною посередництво розглядається як: форма професійної діяльності соціального педагога, соціального працівника; процес встановлення результативного контакту клієнта з ресурсами і користування ними; складна система взаємодії суб'єктів і об'єктів посередницької діяльності [4].

У зарубіжній науковій літературі технологія посередництва в конфліктах відома під назвою «медіації» (посередник, відповідно, називається конфліктолог-практик, «медіатор»). Медіація (англ. mediation – посередництво) розглядається як процес, альтернативна технологія врегулювання спорів, метод залагодження конфліктів, вирішення спорів і примирення конфліктуючих сторін, що передбачає організацію та проведення їх переговорів за допомогою незалежного посередника. У соціальній педагогіці та соціальній роботі медіація розглядається як метод розв'язання міжособистісних і міжгрупових конфліктів та як модель відновного правосуддя [7].

На думку Я. Юрків, для розробки ефективних умов вирішення конфлікту в учнівському середовищі, соціальний педагог повинен передусім детально проаналізувати етапи конфлікту, а саме такі, як:

1. Посилення напруги (виникнення незначного протистояння з доволі прозаїчної причини, на цьому етапі найкраще долати незадоволення, однак люди нерідко уникають визнання напруги, сподіваючись, що вона мине сама собою.

2. Дилема ролей (з продовженням конфлікту напруга зростає, його учасники починають відчувати свою нездатність нейтралізувати її, виникнення конфлікту вони приписують певному інциденту, особі, події, предмету, їм стає дедалі складніше вийти з нього самотужки).

3. Накопичення несправедливості (учасники конфлікту починають вдаватися до звинувачень, що посилює напругу). Кожна сторона може відчувати несправедливість, гнів, готуватися до «війни». На цьому етапі ще можливий вихід з конфлікту, розірвання його циклу, якщо учасники зустрінуться й обговорять предмет напруження. Та частіше вони вже не спілкуються, заглиблюються у свої проблеми.

4. Конфронтація (фокус у конфлікті зміщується на здобуття реваншу або відшкодування збитків, що блокує подальшу комунікацію, реалістичне розуміння конфліктної ситуації її учасниками, на цьому етапі, якщо його учасники виявляють негнучкість, відмовляються від взаємодії, конфлікт набуває деструктивних форм, переорієнтувавши увагу конфліктуючих сторін з аналізу збитків і втрат на початкову проблему, можна працювати над її розв'язанням).

5. Прилаштування, корекція, якщо сторони продовжують боротьбу, конфлікт набуває затяжних ознак, проте й на цьому етапі можлива корекція поведінки учасників конфлікту.

Втручання соціального педагога в конфліктну ситуацію, яка склалась у підлітковому середовищі, має виходити з певних очікувань щодо його розв'язання. У своїх діях він має дотримуватися такої послідовності: визнати наявність конфлікту; визначити можливість для переговорів; умовити й погодити процедуру їх проведення; з'ясувати коло питань, які є предметом конфлікту; розробити варіанти рішень; забезпечити прийняття узгодженого рішення; реалізувати ухвалені рішення на практиці [15].

Л. Тимчук, Н. Білик обґрунтували, що основними базовими стратегіями посередництва є: 1) вирішення проблеми, яку ще називають інтеграцією (передбачає пошук взаємовигідного рішення, яке задовольнить обидві сторони); 2) компенсація (передбачає обіцянку винагороди за здійснені сторонами вчинки або досягнуті ними домовленості); 3) тиск (передбачає примус сторін до вчинку або згоди, що досягається за рахунок покарань або загрози покарань); 4) бездіяльність (свідоме прагнення до того, щоб сторони конфлікту самі його владнали) [10].

Науковці А. Брусенко, Б. Леко, А. Лозинська визначили, що процедура і технологія посередництва в розв'язанні конфлікту складається з таких основних етапів: підготовчий (допереговорний) етап, етап ведення переговорів, етап пошуку рішення, етап прийняття рішення, завершення переговорів [2].

1. Підготовчий (допереговорний) етап – сторони формулюють свої цілі, збирають і систематизують матеріал для підтвердження своєї позиції, обирають тактику переговорів, приймають рішення про участь посередника в переговорах. Для посередника це етап переговорів з сторонами про свою участь у процесі примирення, збір інформації про сам конфлікт і сторонах конфлікту. На цьому етапі важливо планово і системно зібрати інформацію, що дозволить сформулювати попередньо діагноз ситуації, виявити відносну «силу» кожної сторони, можливі альтернативні шляхи задоволення інтересів сторін.

2. Етап ведення переговорів: початок, дослідницький, визначення загальних меж згоди, пошук рішення, прийняття рішень. На початку переговорів посереднику важко викласти свої цілі і процедуру посередництва у короткій формі, згадати про можливі негативні наслідки недосягнення домовленості, розробити спільно зі сторонами регламент переговорів і домовитися про індивідуальні зустрічі з кожною стороною. Дослідницький етап включає в себе конфіденційні зустрічі посередника з кожною стороною і виклад сторонами своєї позиції на переговорах. Посередник на цьому етапі керує обговоренням, орієнтуючи учасників на пошук спільних критеріїв, спільних інтересів і цілей.

3. Етап пошуку рішення характеризується боротьбою учасників за виштовхування «свого» рішення. Задача посередника полягає у відокремленні цього етапа від етапу прийняття рішення. Посередник орієнтує учасників на розгляд найпростіших питань, внесення пропозицій та їх модифікації. Усі варіанти вирішення посередник фіксує і потім пропонує учасникам внести в них зміни, які б їх покращили. Розглядається можливість прийняття з деяких питань тимчасових, часткових або умовних рішень, розчленування складної проблеми на декілька підпроблем і перехід до згоди у вирішенні хоча б деяких з них, зниження взаємних вимог, прийняття ряду пропозицій «пакетом».

4. На етапі прийняття рішення переговори часто заходять в глухий кут. Одна з сторін може робити це навмисно, з метою посилення тиску на іншу сторону, перевірки наполегливості і справжньої сили опонента. Можливо, це робиться з метою тягнути час або це прояв нереалістичних цілей однієї сторони, байдужості до досягнення домовленості з іншою. Посереднику слід діагностувати причину поведінки сторін, яка б довела обговорення до безвихідного стану, і використовувати адекватний ситуації прийом з цього положення.

5. Завершення переговорів – це останній етап, на якому сторони повинні сформулювати зміст згоди і оформити її протоколом або викласти у письмовій формі причини суперечок і аргументувати позиції сторін. На цьому етапі посередник допомагає сторонам оформити домовленість. Слід пам'ятати, що задоволення від процесу переговорів не обмежується задоволенням від досягнення згоди, а містить у собі процедурне і психологічне задоволення, тобто задоволення тим, як і в якій атмосфері пройшли переговори [2].

У посередницькій діяльності О. Агарков, Д. Арабаджієв, Т. Єрохіна, Р. Вайнола, В. Кузьмін, І. Мещан, В. Попович. виділяють ряд технологічних підходів, до них можна віднести:

1) підхід «виграти/виграти» – соціальний педагог має спільно з учнем знайти шляхи розв'язання проблеми;

2) творчий підхід – якщо клієнт знаходиться у важкому стані допомогти йому спрямувати свою енергію на пошук нових рішень, знайти позитивне у власному житті чи в життєвій ситуації;

3) емпатійність – необхідність звернути увагу учасників на відсутність у них емпатії, заохотити учасників до розуміння один одного, співпереживання;

4) необхідно спрямувати учасників на розуміння того, що у них рівні можливості, щоб вони спільно застосували владу чи вплив – активний нейтралітет;

5) необхідно встановити правило «критика думки, а не людини», щоб клієнти могли висловлювати власну думку, власні емоції і при цьому щоб це не ображало одну із сторін;

б) спрямування учасників на виявлення їхніх потреб – соціальний педагог спрямовує процес вирішення проблеми, але не його зміст, він не має вказувати клієнтам що їм робити та як вирішити ситуацію, а лише спрямовує їх до того вирішення, яке найбільше задовольнить клієнта;

7) проведення з учасниками вправ на вироблення альтернативних рішень («мозкового штурму») з метою накопичення рішень для вирішення проблеми, які можуть в майбутньому стати альтернативними;

8) володіння мистецтвом переговорів, пропонування якомога більше варіантів вирішення конфліктної ситуації тощо [3; 5; 6; 14].

Отже, науковці, що досліджували тему посередництва, мають схожі погляди на розуміння важливості такої технології у розв'язанні конфліктів. Соціально-педагогічне посередництво є одним із підходів в соціально-педагогічній діяльності, що вже здобув широке міжнародне визнання та практичне застосування. Робота соціального педагога як посередника важлива для зниження

гостроти конфліктних явищ у закладах загальної середньої освіти та продуктивного вирішення міжособистісних конфліктів в учнівському середовищі.

Використана література:

1. Білик Н. М. Медіація як соціально-педагогічна технологія урегулювання міжособистісних конфліктів школярів // *Проблеми сучасної педагогічної освіти. Сер.: Педагогіка і психологія. Зб. статей. Ялта: РВВ КГУ, 2014. Вип. 43. Ч. 3. С. 18-24.*
2. Брусенко А.С., Лозинська А.В. Посередництво як соціально-педагогічна технологія вирішення конфліктів// *Молодий вчений. 2017. № 10.1, спецвип. С. 93-95*
3. Вайнола Р.Х. Технологізація соціально-педагогічної роботи: теорія та практика. Навчальний посібник/ За ред проф. С.О.Сисоєвої К.: НПУ імені М.П.Драгоманова, 2008. 134 с.
4. Верейкина О. В. Феномен посредничества в социально-педагогической деятельности [Электронный ресурс] / О. В. Верейкина. 2009. – Режим доступа до ресурсу: <http://window.edu.ru/catalog/pdf2txt/286/73286/51762?>
5. Гірник А.М. Основи конфліктології / А. Гірник. К.: Вид. дім «КиєвоМогилянська академія», 2010. 222 с.
6. Дмитриев А.В. Конфликтология: учеб. пособ. / А. В. Дмитриев. М.: Гардарики, 2003. 320 с.
7. Зверева І. Енциклопедія для фахівців соціальної сфери. – 2-ге видання / за заг. ред. проф. І. Д. Зверєвої. – Київ, Сімферополь : Універсум, 2013. 536 с.
8. Лєко Б. Медіація: підручник / Б. Лєко, Г. Чуйко. – Чернівці : Книги – ХХІ, 2011. 464 с.
9. Нагаєв В. М. Конфліктологія: курс лекції : навчальний посібник / В. М. Нагаєв. К. : Центр навчальної літератури, 2004. 198 с.
10. Основи медіації в соціальній роботі: навч.-метод. посібник/ укл. Тимчук Л.І., Білик Н.М. Чернівці: Видавничий дім «РОДОВІД», 2016. 132 с.
11. Про деякі питання щодо організації виховної роботи у навчальних закладах у 2017/2018 навчальному році : лист Міністерства освіти і науки України від 27.07.2017 № 1/9-413. URL: https://osvita.ua/legislation/Ser_osv/56857
12. Русинка І. І. Конфліктологія. Психотехнології запобігання і управління конфліктами. Навчальний посібник / І. І. Русинка. Київ, 2007. 332 с.
13. Словник-довідник для соціальних педагогів та соціальних працівників / за заг. ред. А. Й. Капської, І. М. Пінчук, С. В. Толстоухової. К., 2000. 260 с.
14. Технології соціальної роботи: Навчальний посібник. / О.А.Агарков, Д. Ю. Арабаджієв, Т. В. Єрохіна, В.В. Кузьмін, І.В. Мещан, В. М. Попович. Запоріжжя: вид. комплекс АТ «Мотор-Січ», 2015. 487 с.
15. Юрків Я.І. Умови вирішення конфліктів у підлітковому середовищі соціальним педагогом / Я. І. Юрків // *Соціальна педагогіка: теорія та практика. - 2013. № 2. С. 32-41.*

ВАКУЛЕНКО ЕЛЕНА ВАСИЛИЄВНА, ЯРМАК АЛИНА ВИКТОРОВНА.
Посредничество как условие решения конфликтов в ученической среде.

В статті обосновано, що посередництво, як важлива частина соціальної роботи та соціально-педагогічної діяльності, займає значимі роль у ефективному вирішенні конфліктів. Досліджено основні базові стратегії посередництва. Розглянуто посередництво як професійна діяльність соціального педагога, соціального працівника. Проаналізовано сутність конфлікту. Визначено процедуру та технологію посередництва у вирішенні конфлікту, основні етапи посередництва: підготовчий (допереговорний) етап, етап ведення переговорів, етап пошуку рішення, етап прийняття рішення, завершення переговорів. Розглянуті технологічні підходи посередницької діяльності, посередництво (медіація) як соціально-педагогічна технологія у вирішенні конфліктів у навчальній середовищі.

Ключові слова: посередництво, посередник, медіація, посередницька діяльність, конфлікт, етапи конфлікту, технологія посередництва, соціально-педагогічне посередництво, соціальний педагог, соціальна посередницька діяльність, технологічні підходи.

VAKULENKO OLENA, YARMAK ALINA. *Intermediary as conflict response conditions in the pupil's surroundings.*

The article substantiates that intermediary, as an important part of social work and socio-pedagogical activity, plays a significant role in the effective resolution of conflicts. The main basic strategies of intermediary are highlighted. Considered intermediary as a professional activity of social teacher, social worker. The essence of the conflict is analyzed. It is determined the procedure and technology of intermediary in conflict resolution, the main stages of intermediary: preparatory (pre-negotiation) phase, stage of negotiations, the stage of finding a solution, the stage of decision-making, the completion of negotiations. The technological approaches of intermediary situation, intermediary (mediation) as a social-pedagogical technology in solving configurations in the student's environment are considered.

Keywords: intermediary, mediation, intermediary activity, conflict, conflict stages, intermediary technology, social pedagogical intermediary, social pedagogue, social mediation, social intermediary activity, technological approaches.

УДК 316.61-057.87

Капська А.Й., Сі Кай

ГУМАНІСТИЧНА КУЛЬТУРА ЯК ІНТЕГРОВАНА ЯКІСТЬ ОСОБИСТОСТІ СТУДЕНТА

У статті зроблена спроба виявити сутність поняття «гуманістична культура» та окреслити її структуру і складові, зокрема, освіченість, позиція, гуманна поведінка. Коротко розкрито різні наукові позиції зарубіжних і вітчизняних вчених щодо розуміння гуманістичної культури, формування якої передбачає розширення у студентів гуманних якостей, гуманної позиції та